

over haar gedrag, want de ware reden hield zij voor den beschuldigde verborgen.

Is. Disraeli verhaalt de geheime geschiedenis aldus (1):

Na een vervelenden oorlog, amuseerde zeker iemand de wereld met een hersenschimmig «Vredes-ontwerp», dat geheel in strijd was met de wenschen en plannen van Willem III. Jurieu wist Willems partij te overtuigen, dat dit boek een gedeelte uitmaakte van een geheim kabaal in Europa, op het touw gezet door Lodewijk XIV tegen Willem, en hij beschuldigde Bayle dat deze dit politiek verbond bewerkt en bevorderd had. De overheden, die creaturen van Willem waren, ontsloegen Bayle, zonder eenige reden op te geven.

Dit laatste is minder juist, zooals wij boven zagen: zij gaven redenen op, al waren deze slechts gezocht. Waaraan onze Hoogleeraar zich ooit schuldig gemaakt hebbe, zeker niet aan bemoeiing met staatkunde. Hij had slechts kopieën laten vervaardigen van een werkje, geschreven door een staatkundigen dweper dier dagen, Gaudet, dat een dwaas «Projet de Paix» bevatte, en dit, op verzoek van zijn boezemvriend Minutoli, aan enkelen rondgezonden (2).

Kerkelijke dweepzucht heeft ongetwijfeld de staatkunde ook nu weer, zooals maar al te dikwijls, gebruikt om haar doel te bereiken (3). Bayle mocht geen onderwijs, hoe genaamd ook, meer geven en was dus onschadelijk gemaakt, meenden Jurieu en de zijnen. Gelukkig had hij de drukpers tot zijn dienst en zij is het voertuig geworden, dat zijne gedachten en gedachtenis tot latere geslachten heeft overgebracht. Was het zwaard van zijn tegenstander

---

(1) *Curiosities*. Vol. II. p. 391.

(2) Zie de la Monnoye, *Hist. de M. Bayle*, p. 27 en 185, v.v.

(3) Men vergete niet, dat in 1692, na een hevig oproer, de staatsgezinden, die hier op het kussen zaten, door prinsgezinden werden vervangen. Zie Ypey, *Gesch. der Kristelijke Kerk*. Dl. II. p. 57.